

Rezumatul lucrării

Teza de doctorat cu titlul „Performativitatea textului dramatic la Jon Fosse” constă într-un studiu aprofundat al operei dramatice a autorului norvegian Jon Fosse de până în anul 2012. Problematika de bază a lucrării o constituie gradul de performativitate al pieselor sale, care se disting dizidența de la noțiunea *marii acțiuni* din teatrul tradițional.

Prima parte a lucrării este dedicată studiului tehnicilor de reformulare a evenimentului și a situației dramatice în dramele lui Jon Fosse. Ea începe printr-o analiză a poziției pe care autorul o acordă întoarcerii structurale înspre trecut a diferitelor personaje, atât la modul concret, fizic, cât și în planul metaforic. Apoi sunt abordate elementele care fac ca aceste personaje să fie cuprinse de imobilitate și să opună rezistență oricărei tendințe de mișcare, de ieșire din inerție, de devenire a evenimentelor. Situațiile inițiale sunt cele care conțin în ele tot potențialul de tensiune dramatică al pieselor și felul în care reformularea lor și, prin urmare, amplificarea caracterului lor performativ, se fac printr-o reconfigurare a ansamblului de elemente de bază a fiecăreia dintre ele.

A doua parte a lucrării este o cercetare a stării de istovire constitutive pentru figurile dramatice pe care Fosse le pune în interacțiune în opera sa, precum și a raportului dintre posibilele rațiuni de apariție ale acestora și efectele sale, investite cu funcții dramatice importante de către dramaturg. În vederea argumentării, am folosit un inventar al obiectelor destinate odihnei, încercând să determinăm funcția acestora în ansamblul fiecărei drame propuse ca studiu de caz. Prin observarea sistematică a tendințelor statice ale diferitelor personaje, am demonstrat calitatea lor de martori, precum și intensificarea tensiunii dramatice, care migrează dinspre sfera unui sistem actanțial tradițional înspre cea a unui conflict al percepțiilor, ca semn al unui teatru postdramatic. Fenomenele care predomină în acesta sunt: transparența spațiilor și mutațiile corpului fizic al personajelor, supuse în permanență supravegherii celor din jur, dar și tendințele lor de expansiune sau de dispersie în spațiul scenic, ca rezultat al modificărilor perceptiv. Ca extensie, am demonstrat circularitatea acestui fenomen la toate etajele dramaturgiei lui Fosse.

A treia parte a studiului de față se concentrează în jurul minimalismului lingvistic și al tăcerii, ca element *sine-qua-non* al acestui tip de scriitură dramatică. Analiza structurilor pe care Fosse le pune în joc va avea ca obiect blocurile de limbaj cu care el operează la diferite paliere ale textului. În planul scenic, textele astfel alcătuite impun crearea unui spațiu negativ (*spațiul tăcut*), pe ale cărui valori performative le-am urmărit manifestându-se în mai multe spectacole, la diferiți regizori.

În partea a patra, am abordat fenomenele de îndepărtare și dispariție, ritualurile revizitării, precum și structurile imaginarului funebru conținute în producția dramatică a lui Jon Fosse. Prin reperarea diferitelor forme de manifestare a acestora, am încercat să localizăm tensiunea dramatică specifică proximității morții și valoarea sa din punct de vedere performativ. Locurile catastrofei și ale reîntoarcerii, colocoite de vii și de defuncți, s-au dovedit a fi spații de inițiere în arta devenirii percepției, atât pentru personaje, cât și pentru actori și spectatori.

Reformularea refrenurilor specifice fiecărei drame, menținând o concentrare sporită asupra acestor zone de tranzit, îndeplinește o funcție de catalizator în contextul mutațiilor la nivel perceptiv. Argumentele mișcării interioare care prilejuiește astfel de transformări sunt oferite de atât de discursul personajelor și de sfera didascalilor, cât și de observațiile regizorilor care au încercat să înțeleagă dinamica textelor lui Fosse, în lucrul lor cu actorii. Nu în ultimul rând, am urmărit retragerea progresivă a anumitor figuri dramatice din realitatea materială și impactul său asupra societăților de martori care o asistă sau o contemplă. De asemenea, am arătat că spațiile nebuloase în care aceasta se manifestă sunt traversate de tensiunea dramatică necesară depășirii limitelor realității fizice și incursiunii într-o dimensiune imaterială care, în lipsa unui potențial performativ pronunțat, nu ar atinge o expresie inteligibilă.

Partea a cincea a lucrării noastre are ca obiect de studiu exilul din limbaj și acțiune pe care Fosse îl impune personajelor și publicului său. O primă abordare a acestui aspect constă din analiza noilor forme de expresie verbală și non-verbală a unor individualități desprinse de normele instituite ale comunicării umane specifice contemporaneității. În paralel, am cercetat procesele de dizolvare a cronologiei liniare și a aspectelor durative ale timpului, urmate îndeaproape de etapele destrămării dimensiunii spațiale. Demonstrarea caracterului performativ al acestor fenomene a impus necesitatea unui studiu al sistemelor de opoziție pe care se bazează dramaturgia lui Fosse, la nivelul foneticii, al structurilor lexicale, al sintaxei complexe și la cel semantic. Dincolo de tratarea textelor originale în limba nynorsk, am abordat funcționarea structurilor de limbaj din acest teatru și în limba română, reperând situațiile în care traducerea tinde să o împiedice. Ultima parte a capitolului al cincelea este dedicată caracterului transpersonal al discursului dramatic practicat de Fosse și performativității sale structurale.

Cuvinte cheie: teatru scandinav contemporan, teatru static, dramă într-un act, performativitate, situație dramatică, personaj imobil, destructurarea limbajului, spațiu sonor, ne-locuri, revizitare, mutații perceptivă, reformulare, rescrierea evenimentului, repetiție, variațiune, refren coral, deziderat de imobilitate, zone de tranzit, dematerializare, moarte, estetica dispariției, obiectele odihnei.

Cuprins

Introducere	5
Planul lucrării	14
1. Proiectul regizoral în textele dramatice ale lui Jon Fosse. Mecanisme și efecte ale tehnicii de reformulare a situației dramatice	18
1.1.1 Despre importanța rescrierii evenimentului.....	18
1.1.2. Lumea așa cum nu e.....	24
1.1.3. Cum vă place.....	30
1.2.1. Indicii regizorale în teatrul lui Jon Fosse.....	34
1.2.2. Arta de a rămâne pe loc.....	47
1.2.3. Situațiile inițiale.....	51
1.3.1. Rezistența la dramă.....	54
1.3.2. Reconfigurarea ansamblurilor.....	59
1.3.3. O aplicație brechtiană. Studiu de caz: <i>O zi de vară</i>	64
Concluzii.....	75

2. În căutarea mării odihne	78
2.1.1. Martori istoviți.....	78
2.1.2. O distanță familiară.....	81
2.2.1. Câini și îngeri.....	84
2.2.2. Prefaceri ale corpului.....	92
2.2.3. Tipuri de statism.....	100
2.3.1. Magnetismul unor ritmuri arhaice.....	104
2.3.2. Obiectele odihnei.....	108
Concluzii.....	116
3. Poetica spațiului tăcut	118
3.1.1. Natura compozită a liniștii.....	118
3.1.2. De la tăcere la liniște.....	124
3.2.1. Tăcerea ca timp.....	143
3.2.2. Tăcere și materialitate.....	147
3.3.1. Promisiunile scenice ale tăcerii.....	150
3.3.2. Coregrafii silențioase.....	154
3.3.3. Spațiul tăcut și vizibilitatea scenică.....	161
Concluzii.....	164
4. Semnele morții	166
4.1.1. Moartea ca preocupare.....	166
4.1.2. Locul gol.....	175
4.1.3. Deveniri ale percepției.....	179
4.2.1. Invazia spectralului.....	183
4.2.2. Zone de umbră.....	189
4.2.3. Dematerializări.....	194
4.3.1. Noapte și suspans.....	200
4.3.2. Dispersii și suprapuneri obscure.....	207
Concluzii.....	214
5. Acțiune și limbaj	217
5.1.1. Oameni la marginea limbajului.....	217
5.1.2. Voce și atmosferă.....	224
5.1.3. Timpul enunțării.....	233
5.2.1. Disonanțe seriale.....	244
5.2.2. Fuga sau progresia gestului retractil.....	252
5.3.1. Strategii adversative complexe. Studiu de caz: <i>Iarnă</i>	259
5.3.2. Discursuri impersonale. Studiu de caz: <i>Variațiuni despre moarte</i>	265
Concluzii.....	272
Concluzii finale	275
Anexe	286
Anexa 1: Interviu cu Jon Fosse.....	286
Anexa 2: Rezumatele pieselor, romanelor și cărților pentru copii citate.....	295
Anexa 3: Imagini din spectacole.....	324
Anexa 4: O listă a reprezentațiilor în Europa.....	333
Anexa 5: Traducerea integrală din original a piesei <i>Eu sunt vântul</i> de Jon Fosse.....	342
Bibliografie	406